

RISCU – COMPONENTĂ INEVITABILĂ A ACTIVITĂȚII DE ANTREPRENORAT**Maria GHEORGHÎA***Universitatea Tehnică a Moldovei*

În articol sunt reflectate diferite opinii asupra noțiunii de risc, în general, și a celei de risc al activității de antreprenoriat, în particular. Definiția riscului este dată din mai multe puncte de vedere. De asemenea, sunt prezentate funcțiile riscului și este făcută clasificarea riscurilor activității de antreprenoriat, fiind indicată necesitatea și importanța dirijării riscurilor.

Cuvinte-cheie: *antreprenoriat, succes, risc, incertitudine, profit, probabilitate, funcțiile riscului, gestiunea riscului.*

RISK - INEVITABLE COMPONENT OF ENTREPRENEURSHIP

This article presents different opinions about the concept of risk, in general, and the entrepreneurial risk, in particular, and defines the risk from several perspectives. It also features the functions and classification of entrepreneurial risks, and speaks about the need and importance of risk management.

Keywords: *entrepreneurship, success, risk, uncertainty, profit, probability, functions of the risk, risk management.*

Problematika riscului a preocupat atât lumea savanților, cât și lumea practicienilor din cele mai vechi timpuri. Fenomenul riscului îi interesează pe toți, deoarece riscul are tangență cu succesul. Succesul poate fi tratat diferit, dar nimeni nu neagă faptul că pentru a-l atinge este nevoie de a merge la risc.

La riscurile clasice, legate de elemente naturale, se adaugă cele care sunt produsul exclusiv al activității umane și a căror frecvență de apariție este mai ridicată decât a celorlalte pe o perioadă determinată de timp. Organizațiile și întreprinderile din întreaga lume își desfășoară activitatea sub influența pieței și a schimbărilor tehnico-tehnologice, iar acestea, la rândul lor, sunt guvernate de mediul politico-economic și social. Toate aceste medii suferă transformări, de cele mai multe ori imprevizibile. Acestea afectează derularea activității organizațiilor și întreprinderilor în sensul modificării performanțelor stabilite în planurile întocmite inițial. Potențialele abateri de la planul inițial sunt denumite riscuri. Deci, riscul este o permanentă a activității de antreprenoriat. În anumite cazuri riscurile sunt mai mari, în altele sunt mai mici, dar ele nu sunt niciodată nule.

Riscul poate fi asociat cu o balanță care se poate înclina fie în partea succesului, fie în partea eșecului. Cu o astfel de interpretare coincide întocmai noțiunea de „punct de echilibru” (Break-Even Point), care este actualmente pe larg cunoscută în activitatea de antreprenoriat. Anume cu această îmbinare de cuvinte este caracterizat în economia de piață momentul de trecere de la pierderi la profit și invers, sau momentul șanselor egale. În situațiile în care metodele tradiționale de asigurare a profitului sunt epuizate, antreprenorul conștient merge la risc.

De regulă, categoriile „pericol”, „incertitudine”, „pierdere”, „risc” sunt tratate ca sinonime, ceea ce unifică conținutul lor economic și, ca urmare, diferite situații nu sunt clar înțelese.

Încă Decart atenționează: „Explicați conținutul noțiunilor și veți elibera lumea de o jumătate de greșeli”.

Iată de ce este foarte important a da o definiție clară riscului, în general, și celui în activitatea de antreprenoriat, în particular.

Noțiunea de risc până în prezent nu este clarificată. Faptul nu este de mirare, deoarece riscul este o proprietate fundamentală a naturii, înțelegerea căreia s-a dezvoltat odată cu dezvoltarea societății și a economiei. Noțiunea de risc este o noțiune destul de veche. Ea poate fi întâlnită în literatura științifică din secolul XVIII și a fost pentru prima dată utilizată în teoria bonității.

Analizând literatura de specialitate, consacrată problematicii riscului, se poate ferm concluda că nu există o definiție unică a categoriei riscului. Unii savanți definesc riscul ca probabilitatea săvârșirii unui eveniment neplăcut, nedorit, cum ar fi: un furt, apariția unui nou concurent, falimentarea întreprinderii, devalorizarea unor bunuri ș.a. Alții leagă această noțiune de probabilitatea apariției unor pierderi drept rezultat al activității de antreprenoriat. A treia parte de savanți consideră că riscul este o categorie pur probabilistică, de aceea în procesul de evaluare a gradului de risc este necesar de a fi luate în considerație numai calculele probabilistice „obiective”. Există o variație foarte largă a conținutului economic al categoriei „risc”, care este prezentată atât în literatura de specialitate, cât și în dicționarele explicative.

În baza analizei detaliate a noțiunii de risc prezentată în dicționarele explicative „Cambridge International Dictionary” și „Business: Oxford International Dictionary”, precum și în monografia „The Meaning and Measurement of Risk” [1], putem conchide că riscul este tratat ca:

- obiect de asigurare,
- șansa de a suferi pierderi,
- incertitudine pentru desfășurarea evenimentelor.

Savanții economiști au mai suplinit definiția generală cu concretizarea precum că riscul reprezintă posibilitatea devierii rezultatelor reale în raport cu cele planificate.

La rândul lor, savanții matematicieni au concretizat că riscul este o probabilitate a apariției unei situații nedorite.

P.Dembo și A.Frimen definesc riscul ca fiind măsura posibilelor schimbări în portofoliul de investiții, drept rezultat al unor modificări ale mediului atât în perioada curentă, cât și în perioada viitoare. Mai târziu C.Villiams și P.Heims au introdus componenta situațională în definirea riscului. Ei consideră că riscul reprezintă variația rezultatelor inițiale care poate avea loc într-o anumită perioadă de timp dictată de o situație concretă.

O deosebită atenție a acordat categoriei de risc A.Marșall, argumentând că una din componentele de bază ale profitului este plata pentru risc. În dependență de sursa de finanțare a capitalului, Marșall a evidențiat două feluri de risc: personal și de antreprenoriat. El confirmă că riscul de antreprenoriat „este dictat de variațiile ce apar în piețele de materie primă și produs finit, cauzate de modificarea modei, apariția inovațiilor, de intrarea unor noi concurenți mult mai puternici etc. Totodată, există și o altă categorie de risc, povara căruia se referă doar la persoana care activează în baza capitalului împrumutat. Acest fel de risc se numește *risc personal*” [2].

De menționat că nici reprezentanții teorii economice clasice, nici A.Marșall nu s-au preocupat de cercetarea categoriilor „risc” și „incertitudine” și nu le-au delimitat clar. Pentru prima dată aceste două categorii au fost delimitate de către F.Nait. Conform ipotezei lui F.Nait, incertitudinea reprezintă o situație pentru care nu pot fi efectuate anumite calcule, căreia nu-i poate fi atribuită o anumită probabilitate, fie chiar și subiectivă. Riscul însă reprezintă o probabilitate care poate fi determinată prin metode matematice sau prin metode de analiză statistică a experienței acumulate. Cu opinia lui F.Nait a coincis și opinia lui Dj.M. Keins, care menționa importanța categoriei „risc” pentru descrierea activității de antreprenoriat.

În baza delimitării categoriilor *risc* și *incertitudine*, putem menționa că riscul este ceea ce poate fi determinat cantitativ cu un anumit grad de exactitate. Incertitudinea este ceea ce nu poate fi determinat că se va produce în viitorul apropiat. Incertitudinea este o stare, în care nu se poate efectua careva cercetări cu scopul de a obține careva caracteristici cantitative sau calitative, sau rezultate concrete.

Sistematizând cele menționate anterior, putem concluziona următoarele:

1. Riscul reprezintă o componentă inevitabilă a activității de antreprenoriat.
2. Riscul și incertitudinea trebuie delimitate, fapt ce impune măsurarea riscului.
3. Riscul reprezintă probabilitatea apariției unei situații nefavorabile care poate condiționa anumite pierderi.
4. Conform teoriei contemporane, riscul reprezintă probabilitatea apariției unei situații imprevizibile care ar genera o abatere a rezultatelor efective de la cele planificate.

Riscul poate fi definit din mai multe puncte de vedere:

Din punct de vedere economic, riscul poate fi definit ca o stare pentru care există posibilitatea apariției unei variații adverse în raport cu un obiectiv urmărit de către o organizație. Pentru organizație, riscul economic este legat de modificările produse la nivelul veniturilor, costurilor sau volumului de producție, ca urmare a modificărilor pe piața materiilor prime sau a produselor finite.

Din punct de vedere financiar, riscul implică o relație dintre o organizație și o categorie de venituri ce poate fi pierdut sau deteriorat. Pentru ca un risc să fie de natură financiară, el trebuie să cuprindă trei elemente: să existe organizația expusă pierderii, categoria de venituri a căror pierdere sau deteriorare cauzează o pierdere financiară și sursa de risc.

Din punctul de vedere al domeniului asigurărilor, riscul este definit ca fiind un produs între pierderea posibilă și probabilitatea de apariție a acesteia.

În domeniul managementului proiectelor riscul măsoară probabilitatea și efectul neîndeplinirii obiectivelor unui anumit proiect. Metodele de măsurare și tehnicile de evaluare sunt diferite în funcție de domeniile în care se aplică managementul proiectelor.

În domeniul științelor mediului riscul reprezintă posibilitatea apariției de efecte negative asupra componentelor mediului ca urmare a unor agenți dăunători sau a unor fenomene naturale cu efecte dezastruoase.

În domeniului sănătății și securității umane riscul este definit ca probabilitatea de modificare a sănătății ca urmare a expunerii la unul sau mai mulți factori de risc.

În domeniul antreprenorialului riscul reprezintă o totalitate de activități a unor subiecți ai activității de antreprenariat îndreptate spre depășirea incertitudinii în condiții de evaluare și selectare a variantei mai avantajoase pentru atingerea rezultatelor dorite sau a abaterilor minime de la cele planificate pentru fiecare variantă selectată.

Riscul, privit ca eveniment separat de pe pozițiile risc-managementului, posedă două proprietăți: de probabilitate și de pierdere. Dat fiind faptul că evenimentele neplăcute posedă probabilități de îmfăptuire, înseamnă că există posibilitatea de a calcula frecvența săvârșirii acestor evenimente. Acesta este un postulat foarte important și a fost pus la baza creării schemei procesului de risc-management.

Riscul de antreprenariat posedă două funcții:

- 1) de stimulare (reglementare),
- 2) de apărare.

Funcția de stimulare a riscului de antreprenariat are două aspecte:

- 1) constructiv,
- 2) distructiv.

Aspectul constructiv se exprimă prin aceea că riscul servește drept promotor la luarea deciziilor legate de inovație.

Aspectul distructiv se reflectă prin faptul că la luarea și realizarea deciziilor cu un anumit grad de risc se poate ajunge până la aventurism. În astfel de cazuri pot să apară pierderi enorme.

Funcția de protejare a riscului are de asemenea două aspecte:

- 1) istorico-genetic,
- 2) social-juridic.

Aspectul istorico-genetic poate fi explicat prin faptul că orice antreprenor este nevoit să caute posibile forme de protejare contra diferitelor situații nefavorabile care pot influența activitatea lui. În practică aceasta se reduce la utilizarea activității de „Dirijare a riscurilor”, care, la rândul său, prevede:

- 1) metode de reducere a riscului de antreprenariat,
- 2) metode de recuperare a posibilelor pierderi.

Aspectul social-juridic presupune că în legislația muncii și în cea penală se cere a fi introdusă așa noțiune ca „categoria legității riscului”. Cu părere de rău, în practica de antreprenariat nu este definită strict responsabilitatea pentru urmările negative, atunci când acestea sunt, pe de o parte, consecință a riscului întemeiat, iar, pe de alta – urmare a incompetenței persoanelor responsabile pentru luarea deciziei.

În activitatea sa un agent economic se confruntă cu mai multe feluri de riscuri și este necesar de a le identifica pe toate.

Există mai multe criterii de identificare a riscurilor:

1. După obiect – impactul probabil al riscului:

- riscuri ce afectează bunurile,
- riscuri ce afectează investițiile nemateriale,
- riscuri ce afectează resursele financiare,
- riscuri ce afectează personalul întreprinderii.

2. După natura riscurilor:

- risc politic,
- risc valutar,
- risc comercial,
- risc contractual,
- risc inovațional.

3. După factorii de influență:

- risc intern,
- risc extern.

4. După posibilitatea dirijării:

- riscuri dirijabile,
- riscuri nedirijabile.

Riscurile interne ale întreprinderii sunt riscuri generate de factori interni și depind de modul de activitate și gestionare a întreprinderii. Principalele riscuri interne sunt:

- riscul de exploatare,
- riscul financiar,
- riscul de faliment.

Din toate aceste trei riscuri riscul financiar este acel risc care, odată definit și bine dirijat, contribuie la diminuarea riscului de faliment. La rândul său, acesta depinde de riscul de exploatare.

Iată de ce în orice întreprindere se cere o gestionare eficientă cu toate felurile de riscuri.

În acest caz apare întrebarea: „Care ar fi obiectivul unei gestiuni eficiente a riscurilor, inclusiv a celui financiar?”

O definiție destul de amplă a gestiunii riscului este dată în „Revue Financiere”: „Gestiunea riscurilor înseamnă a prevedea cu cheltuieli minimale resursele financiare necesare și suficiente, în scopul de a controla, a elimina, a atenua sau a transforma acțiunea riscurilor astfel ca să se ajungă la o optimizare a resurselor de care dispune întreprinderea” (J.-P. Decottighies. *Revue Financiere* nr.5).

Această definiție sugerează următoarele idei principale:

1. Gestionarea eficientă a riscurilor înseamnă cunoașterea tehnicilor generale de optimizare în domeniul finanțelor;
2. Gestionarea eficientă a riscurilor înseamnă a acționa în două direcții:
 - Prevenirea riscului – eliminarea sau reducerea riscului;
 - Gestiunea propriu-zisă a riscului – suportarea costurilor financiare legate de riscurile reziduale prin reținerea sau reducerea riscului.

A gestiona eficient riscurile înseamnă acceptarea de către întreprindere să opereze într-un mediu aleatoriu.

Un proces de gestionare a riscului la întreprindere presupune două etape:

- 1) analiza individuală a riscurilor;
- 2) agregarea riscurilor și definirea unei strategii de gestiune a riscurilor (gestiunea portofoliului de riscuri).

Eficacitatea gestiunii riscurilor constă, în primul rând, în identificarea corectă a riscurilor. Orice tentativă de identificare a riscurilor presupune o descompunere. Criteriul de clasificare ales are un impact major asupra calității înțelegerii și gestiunii riscului.

Pentru a gestiona corect riscurile e necesar a defini trei elemente constitutive ale lor, și anume:

1. Identificarea riscului
2. Probabilitatea înlăptuirii riscului
3. Evaluarea rezultatului.

Cercetarea acestor trei componente permite a distinge, pe de o parte, riscurile legate de incertitudine, iar, pe de alta, riscurile a căror realizare este legată de apariția unui factor generator ce poate fi identificat.

Definirea riscului, estimarea probabilității apariției lui și evaluarea rezultatelor depind de impactul probabil al riscului.

Fiecare întreprindere își poate defini, în funcție de mărimea sa, de modul de organizare, de specificul produsului său, de strategia sa comercială și de tehnicile posibile de acoperire a riscurilor, câmpul care este deschis pentru diminuarea riscului.

Bibliografie:

1. *The meaning and management of Risk*. Glenview - III, 1968.
2. МАРИШАЛЛ, А. *Принципы экономической науки*: В 3-х т. Москва: Прогресс, 1993. Т.26, сек. 297.

Prezentat la 01.07.2013